i.

Zatímco jsem čekal v Amsterdamu, poprvé po letech se mi zdálo o mámě. Už víc než týden jsem byl zavřený v hotelu, bál jsem se někomu zavolat nebo jít ven a srdce se mi rozechvělo i při těch nejnevinnějších zvucích: při cinknutí výtahu, při zarachocení pojízdného minibaru, dokonce i při odbíjení kostelních hodin – na Westertorenu, na Krijtbergu –, i do těch úderů se vkrádal mrazivý podtón, jakési pohádkové tušení zkázy. Přes den jsem seděl na kraji postele a úporně se snažil rozšifrovat holandsky mluvené zprávy v televizi (marná snaha, protože jsem holandsky neuměl ani slovo), a když jsem to vzdal, posadil jsem se k oknu, přehodil přes sebe kabát z velbloudí srsti – protože jsem z New Yorku odjížděl narychlo a ve věcech, které jsem si přivezl, mi byla dokonce i v pokoji zima – a díval se ven na kanál.

Venku panoval čilý ruch a veselí. Blížily se Vánoce, na mostech přes kanál se večer mihotala světla, po dlažebních kostkách drkotali rudolící *dames en heren* s vánočními stromky přivázanými vzadu na kolo, šály za nimi vlály v ledovém větru. Odpoledne hrávala amatérská kapela koledy, pronikavě a křehce se nesly zimním vzduchem.

Změť táců hotelové služby, přemíra cigaret, vlažná vodka z bezcelního obchodu. Během těch neklidných, osamělých dnů se mi do paměti vryl každý centimetr pokoje, jako se vězni vryje do paměti jeho cela. V Amsterdamu jsem byl poprvé; z města jsem neviděl prakticky nic, ale bezútěšnost mého pokoje, jeho vyšisovaná krása a věčný průvan mi věrně zprostředkovaly dojem severní Evropy; byl to takový miniaturní model Holandska: bílá omítka a protestantská bezúhonnost smíšené se sytě barevným luxusem dovezeným na obchodních lodích z Východu. Absurdní množství času jsem strávil bedlivým zkoumáním dvou maličkých olejomaleb, které v pozlacených rámech visely nad sekretářem, na jedné venkované bruslící na zamrzlém rybníce u kostela, na druhé nadutá plachetnice na zvlněném zimním moři: dekorační reprodukce, nic zvláštního, ale já je studoval, jako by v sobě skrývaly zakódovaný klíč k tajné duši starých vlámských mistrů. Na okenní tabulky ťukal déšť se sněhem a zatahoval přes kanál oponu; a přestože byl v pokoji hebký koberec a brokátové závěsy, zimní světlo do něj vnášelo chladnou atmosféru roku 1943, samá nouze a strádání, slabý čaj bez cukru a do postele s prázdným žaludkem.

Časně ráno, ještě před rozedněním, než přišla do práce denní směna a vestibul hotelu se začal zalidňovat, jsem se vydával dolů pro noviny. Personál se bavil šeptem a chodil po špičkách, pohledy mě netečně míjely, jako by mě, Američana z pokoje číslo 27, který během dne nevystrčil nos z pokoje, nikdo neviděl; a já se v duchu uklidňoval, že noční vedoucí (tmavé kvádro, krátký sestřih, brýle s obroučkami z rohoviny) nejspíš udělá všechno pro to, aby se vyhnul problémům a skandálu.

Herald Tribune se o mé tísnivé situaci nezmínil ani slovem, zato v holandském tisku byl můj příběh všude, husté sloupečky v cizím jazyce vznášející se těsně za hranicí mého porozumění. *Onopgeloste moord. Onbekende.* Po návratu do pokoje jsem si vlezl zpátky pod deku (oblečený, protože v pokoji byla hrozná zima) a rozložil na ni noviny: fotky policejních aut, místo činu obehnané páskou; jenže jsem nedokázal dešifrovat ani popisky, a přestože jsem nikde neviděl svoje jméno, nemohl jsem vědět, jestli někde v textu není můj popis nebo jestli nějaké informace před veřejností nezatajují.

Pokoj. Topení. *Een Amerikaan met een strafblad.* Hnědozelená voda kanálu.

Protože mi byla zima a necítil jsem se ve svojí kůži, a navíc jsem stejně většinu času nevěděl, co bych dělal (kromě teplého oblečení jsem si zapomněl přivézt i cokoli na čtení), zůstával jsem většinu dne v posteli. Soumrak jako by se snášel uprostřed odpoledne. Často jsem si během toho šustění rozložených novin na chvíli zdříml a moje sny obvykle kalila tatáž neurčitá nervozita, která prosakovala i do okamžiků bdělosti: soudní jednání, kufry rozvalené na ulici a moje oblečení roztroušené všude kolem, nekonečně letištní chodby, kterými jsem utíkal na letadlo, i když jsem předem věděl, že ho nestihnu.

Kvůli horečce jsem měl spoustu podivných a neuvěřitelně živých snů, během nichž jsem se, ať ve dne, či v noci, celý zpocený převaloval z boku na bok; ale poslední a nejhorší z těch nocí se mi zdálo o mámě: byl to krátký, tajemný sen, který mi připadal spíš jako navštívení. Byl jsem v Hobieho krámku – přesněji řečeno na nějakém strašidelném snovém místě s kulisami, které se krámku v hrubých rysech podobaly – a ona se mi najednou vynořila za zády, takže jsem uviděl její obraz v zrcadle. Při pohledu na ni se mi zastavilo srdce radostí; byla to ona, do těch nejmenších podrobností, do poslední pihy, usmívala se na mě, krásnější a pořád stejně mladá, černé vlasy a typicky zvednutý koutek úst, vůbec ne sen, ale bytostná přítomnost, která vyplňovala celý pokoj: její charakteristická energie, živoucí jinakost. Přestože jsem po tom nesmírně toužil, věděl jsem, že se nemůžu otočit, protože kdybych na ni pohlédl přímo, porušil bych tím zákony jejího i svého světa; navštívila mě tím jediným způsobem, kterým mohla, a naše oči se v zrcadle na dlouhou chvíli setkaly; ale právě když se chystala promluvit – se směsí pobavení, lásky a podrážděnosti –, vyvalila se mezi nás mlha a já se probudil.

ii.

Kdyby žila, vůbec to takhle nemuselo skončit. Jenže umřela, když jsem byl ještě kluk; a přestože všechno, co se mi od té doby stalo, je jen a jen moje chyba, jakmile jsem přišel o

mámu, přišel jsem o maják, který mě mohl dovést na nějaké šťastnější místo, do nějakého zalidněnějšího nebo příjemnějšího života.

Její smrt jako mezník: Před a Po. I když je to po tolika letech poměrně smutné, musím přiznat, že jsem dodneška nepoznal nikoho, kdo by mi byl ochotný dát tolik lásky jako ona. V její přítomnosti všechno ožívalo; rozlévala se kolem ní kaluž kouzelného světla, takže všechno, co člověk viděl jejíma očima, viděl v jasnějších barvách než obyčejně – vzpomínám si, jak jsme pár týdnů před její smrtí byli na pozdní večeři v jedné italské restauraci ve Village a jak mě chytila za rukáv, když se z kuchyně znenadání vynořilo neskonale půvabné procesí s narozeninovým dortem ozdobeným zapálenými svíčkami, ten nevýrazný mihotavý kruh světla plující po tmavém stropě a pak dort postavený doprostřed rodinného kroužku, kde slavnostně ozářil obličej staré paní, kolem samé úsměvy, číšníci ve zdvořilém odstupu s rukama za zády – běžná narozeninová večeře, jaké v lacinějších restauracích v centru vídáte každou chvíli, a jsem si jistý, že bych si ji vůbec nepamatoval, kdyby máma tak krátce poté nezemřela, ale po její smrti jsem se k té večeři v duchu vracel zas a znovu a nejspíš ji budu mít před očima až do konce života: ten svícemi osvětlený kroužek, živý obraz každodenního, všedního štěstí, které odešlo společně s ní.

Navíc byla máma krásná. Ne že by na tom záleželo, ale musím říct, že byla. Když z Kansasu přijela do New Yorku, začala pracovat na půl úvazku jako modelka, jenže se před objektivem cítila příliš nesvá na to, aby se mohla prosadit; její kouzlo se nedalo zachytit na film.

Přesto byla po všech stránkách sama sebou: jedinečná. Nevzpomínám si, že bych kdy potkal někoho, kdo by jí byl výrazněji podobný. Měla černé vlasy, světlou pleť, na které v létě vylézaly pihy, porcelánově modré, úžasně zářivé oči; a v jejích zkosených lícních kostech se odrážela tak výstřední směs domorodých kultur a keltských kořenů, že ji lidé někdy odhadovali na Islanďanku. Ve skutečnosti byla napůl Irka a napůl Čerokíjka, z kansaského městečka nedaleko hranice s Oklahomou; ráda mě rozesmávala tím, že se vydávala za Oklahomanku a říkala si „Okie“, přestože byla celá lesklá a ladná a plná energie jako dostihový kůň. Tyhle exotické rysy bohužel na fotkách vyznívají trochu stroze a nepřívětivě – pihy schované pod mejkapem, vlasy stažené do copu vzadu na šíji, jako byla nějaký šlechtic v *Příběhu prince Gendžiho* –, a zároveň se do nich vůbec nepromítá její srdečnost, veselí a nepředvídatelnost, které jsem na ní miloval ze všeho nejvíc. Ze ztuhlosti, která z ní na fotkách vyzařuje, je jasně cítit, jak objektivu nedůvěřovala; působí ostražitě, jako tygřice, která se chystá k obraně. Ale v běžném životě taková vůbec nebyla. Pohybovala se s úžasnou hbitostí, měla nečekaná a lehká gesta a vždycky seděla na okraji židle jako nějaký protáhlý elegantní

brodivý pták připravený kdykoli mávnout křídly a uletět. Zbožňoval jsem ten parfém s vůní santálového dřeva, který používala, drsný a nenadálý, a zbožňoval jsem, jak jí šustí naškrobená blůza, když se ke mně sehne a dá mi pusu na čelo. A kdykoli člověk slyšel její smích, měl chuť okamžitě všeho nechat a vydat se za ní na ulici. Všude, kam přišla, ji muži koutkem oka pozorovali a někdy si ji prohlíželi způsobem, který mě trochu zneklidňoval.

Za její smrt jsem mohl já. Všichni mě vždycky až moc horečně přesvědčovali, že to tak není; jistě, *jenom dítě, kdo to mohl tušit, děsivá tragédie, zpropadená smůla, mohlo se to stát každému*, všechno je to samozřejmě pravda, ale já z toho stejně nevěřím jedinému slovu.

Došlo k tomu v New Yorku, 10. dubna, před čtrnácti lety. (Moje ruka se vzpírá to datum napsat; musel jsem na ni zatlačit, aby vůbec pohnula propiskou po papíře. Býval to úplně obyčejný den, ale teď trčí z kalendáře jako rezavý hřebík.)

Kdyby ten den proběhl tak, jak měl, rozplynul by se bez povšimnutí v šedi minulosti, spolknut bez jediné stopy s celým zbytkem osmého roku mojí školní docházky. Co bych si z něj dneska pamatoval? Málo nebo vůbec nic. Ale takhle je tehdejší ráno zřetelnější než současnost, do nejmenších podrobností, včetně té vlhkosti, zmáčenosti, která visela ve vzduchu. V noci pršelo, byla příšerná bouřka, lidem to zatopilo obchody a bylo zavřených několik stanic metra; my dva stáli na čvachtajícím koberci před činžákem a sledovali, jak její oblíbený vrátný Goldie, který ji zbožňoval, kráčí pozadu a se zdviženou rukou podél Padesáté sedmé ulice a hvízdá na taxík. Kolem v oponách špinavé vodní tříště fičela auta; vysoko nad mrakodrapy se převalovala mračna nakynutá deštěm a roztahovala se i do posledních políček jasného modrého nebe, zatímco dole na ulici, pod výfukovými plyny, foukal vlhký a jarně hebký vítr.